

پادگار ۳ مرد در ۳ پهنه شهر

نشانی: محدوده شمال، جنوب و شرق تهران (بخشی از مناطق ۱۶، ۲ و ۴) | عنوان وقف: مسجد، بیمارستان در مانگاه، انتشارات و مسکونی

سال وقف: دهه ۲۰

نام وقف: مهدی قلی خان هدایت ابوالقاسم فرح و عبدالوهاب تهرانی

گوشه و کنار پایتخت هر جا که سرک بکشید به واسطه افراد دست به خیر از سال های دور و نزدیک، موقوفات بسیاری باقی است؛ از مسجد و مدرسه گرفته تا آب انبار و قنات. اما در همین کلانشهر جاهایی را می شود سراغ گرفت که ابعاد موقوفات فراتر از مدرسه و مسجد... دیده می شود و به عبارتی می توان گفت به چندین محله وقفی شکل داده است، مانند یاخچی آباد، اوقاف و دروس که اکنون هزاران خانه و بنا در آن ساخته شده اند.

محله یاخچی آباد در گذشته یک روستا در کنار روستاهای دیگر مثل نازی آباد و عبدال آباد بین تهران قدیم و ری بود. علیرضا زمانی، تهران پژوه، درباره این محله های اوقافی می گوید: «شغل اصلی ساکنان این محدوده کشاورزی بود و برخلاف شمیران که خیلی از آنها خرده مالک بودند، این بخش یک مالک داشت. بخشی از زمین های یاخچی آباد را شخصی به نام مرحوم فرح می خرد و صاحب آن زمین ها می شود. سپس در این محل، مسجد و بیمارستانی (بیمارستان فرح) می سازد و آنها را وقف می کند. از دهه ۴۰ با گذشت زمان، زمین های کشاورزی به مسکونی تبدیل و مهاجران زیادی در آن ساکن می شوند و یاخچی آباد شکل می گیرد.» اما عنوان محله وقفی شهر تهران فقط به محله یاخچی آباد اختصاص پیدا نمی کند، بلکه در میان مناطق شرق پایتخت، محله اوقاف در دل منطقه ۴ پایتخت هم وقفی محسوب می شود. همچنین محله دروس هم در شمال شهر جزو مناطق وقفی محسوب می شود. محله دروس که روزگاری آبادی کوچکی بود حالا در همسایگی آبادی های قلهک و زرگنده، یکی از محله های پایتخت است که ردپای سنت حسنه وقف را می توان در اماکن قدیمی آن جست و جو کرد. میدان هدایت در دل این محله یادآور نام

«مهدی قلی خان هدایت»، یکی از رجال سیاسی دوران قاجار و واقف بزرگ آبادی دروس است. مهدی قلی خان هدایت که مناصب متعددی از جمله نمایندگی مجلس در دوران مشروطه، حکومت آذربایجان و فارس، نخست وزیری در دوران پهلوی اول و... را بر عهده داشت، مالک بخش اعظمی از اراضی روستای دروس بود. او خانه های اعیانی در دل این آبادی داشت که گفته می شود زمانی میرزا آقاسی، صدر اعظم محمد شاه قاجار نیز در آن زندگی کرده بود. اما چیزی که نام هدایت را در این محله هنوز زنده نگه داشته است موقوفات بزرگ او برای خدمت رسانی به عموم مردم است. علیرضا زمانی، تهران شناس، می گوید: «هدایت پس از آنکه روستای دروس را خرید، یک بیمارستان، مسجد و مدرسه در آبادی دروس ساخت و وقف عام کرد که هنوز به نام او فعال است. او حدود سال ۱۳۳۰ زمین های آبادی را هم به صورت وقف ۹۹ ساله در اختیار افراد مختلف قرار داد تا عواید حاصل از آن خرج اداره مسجد، مدرسه و بیمارستان شود. اکنون شماری از اعضای خاندان هدایت در مسجد قدیمی این محله مدفونند و نام مهدی قلی خان با موقوفه های ماندگارش در دروس هنوز میان اهالی این محله زنده است.»

عنوان وقف: خانه

سال: ۱۳۵۱

نام وقف: محسن مقدم

نشانی: خیابان امام خمینی (ره) بعد از خیابان شیخ هادی، پلاک ۲۵۱

جایی برای بناهای باستانی و اشیای حیرت آور

قرار گرفت. این خانه موزه، اشیای متعدد فرهنگی و تاریخی را در خود جای داده که آن را به گران قیمت ترین خانه وقفی تبدیل کرده است. برخی از مهم ترین آثار این مجموعه شامل نقاشی های رنگ و روغن از بناهای باستانی و معماری دوره اسلامی ایران و نیز طبیعت ایران و جهان، نقاشی پشت شیشه، پارچه، لباس، فرش، ظروف سفالی، فلزی و شیشه ای، مهر و اسناد و فرامین و... است.

اینجا از گرانبهایترین خانه های وقفی است؛ عمارتی هر چند کوچک، اما چشم نواز و البته مملو از اشیای و آثار هنری گرانبها؛ خانه موزه مقدم که توسط محسن مقدم از بنیانگذاران دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران در سال ۱۳۵۱ وقف این دانشگاه شد. مقدم سال ۱۳۶۶ درگذشت و اداره خانه بر عهده همسرش قرار گرفت. اما همسر او نیز ۲ سال بعد از دنیا رفت و تولیت این خانه به طور کامل در اختیار دانشگاه تهران

بزرگ ترین واقف فرهنگی

عنوان وقف: کتابخانه و موزه ملی ملک با هزاران نسخه خطی، چاپ سنگی، تابلوهای نقاشی، مجموعه های تمبر، سکه، ۲۰ قطعه زمین بزرگ کشاورزی و تعداد زیادی دکان تقدیم به آستان قدس رضوی

سال وقف: ۱۳۱۶-۱۳۲۵-۱۳۳۰

نام وقف: حاج حسین آقا ملک

نشانی: بازار بین الحرمین تهران بازار تهران

به رسم دلدادگی تقدیم به آیندگان

وقتی حاج «حسین آقا ملک»، ۲۸ ساله، برای سرکشی املاک پدری راهی خراسان شد و در نیشابور به نسخه های خطی از دیوان ابن مینم شاعر بر خورد، جمع آوری آثار و نسخ خطی ارزشمند تاریخی برای راه اندازی کتابخانه و موزه ملی ملک به هدف و علاقه عمده او مبدل شد. او برای حفظ این آثار ارزشمند کتابخانه ای را در مشهد راه اندازی کرد و بعد از مرگ پدر این کتابخانه را به خانه پدری اش در بازار بین الحرمین منتقل کرد. همچنین برای دسترسی همگان به این آثار ارزشمند تاریخی و هنری همه آنها را همراه خانه پدری و ائانه آن در تاریخ ۶ آبان سال ۱۳۱۶ تقدیم آستان امام رضاع) کرد. کتابخانه و موزه ملی ملک تا سال ۱۳۷۵ در خانه ملک در بازار بین الحرمین تهران بر پا بود. ساختمان تازه اما در محوطه تاریخی باغ ملی (میدان مشق) تهران به کوشش آستان قدس رضوی بنا شد.

